

1 AUGUSTUS 2024

PILOT BERMEN GEMEENTE WESTERWOLDE

ADVIESRAPPORT

RENATE KRIEK, JASPER KOIJ

Inhoudsopgave

1.0 Aanleiding.....	2
2.0 Waarom ecologische maaibeheer	3
3.0 Hoe staat het er nu voor	5
4.0 Problemen	6
5.0 Jakobs kruiskruid	6
6.0 Advies over aanpak ecologische bermbeheer	8
7.0 Conclusie	11

1.0 Aanleiding

Sinds een aantal jaren staat de biodiversiteit in Nederland flink onder druk. Uit verschillende onderzoeken van onder andere de Universiteit Wageningen blijkt dat verschillende soortgroepen, zoals vaatplanten, vogels, vlinders en bijen, de laatste jaren sterk zijn afgenomen, met name in landbouwgebieden. Volgens kenniscentrum EIS (kenniscentrum voor insecten) wordt meer dan de helft van de oorspronkelijk in Nederland voorkomende vlinders, hommels en bijen bedreigd of is al verdwenen. Een belangrijke oorzaak hiervan is de toenemende intensieve landbouw, waardoor er steeds grotere oppervlakten met monocultuur ontstaan, waar weinig nectarplanten voorkomen.

De gemeente Westerwolde heeft een mix van landbouw en natuur. Ook in deze gemeente is de afname van biodiversiteit een probleem. Ondanks deze afname zijn de bermen nog

zichtbaar rijk aan soorten. Dit zijn voornamelijk inheemse soorten die een goede bron van voedsel zijn voor vlinders en bijen, en vaak ook als waardplanten dienen, waar insecten hun eitjes op afzetten. Door heel Nederland heen zie je steeds meer gemeenten die hun maaibeleid aanpassen en ecologisch beheren met zichtbaar resultaat. Ook de gemeente Westerwolde wil deze richting opgaan.

De ecologische waarde van de bermen kan nog verder verhoogd worden door deze op de juiste manier te beheren. In de gemeente wordt op verschillende plekken aangepast gemaaid, zoals de bermen in het NNN-gebied rond de ruiten Aa. Hiervan wordt het maaisel nu al zo goed als mogelijk afgevoerd, maar dit zou voor de hele gemeente de standaard moeten worden. Om meer inzicht te krijgen in de toestand van de bermen en hun ontwikkeling, is er in 2019 een pilot gestart met een aantal aangewezen bermen. Dit zijn bermen die buiten het NNN-gebied vallen, en waar dus nog niet verschaald is. Deze bermen kunnen als een goed nulpunt functioneren. Het beheer voor de pilot bermen wordt aangepast van het standaard beleid (klepelen en maaisel laten liggen) naar klepelen en het maaisel afvoeren zodat de bermen beter verschaald worden.

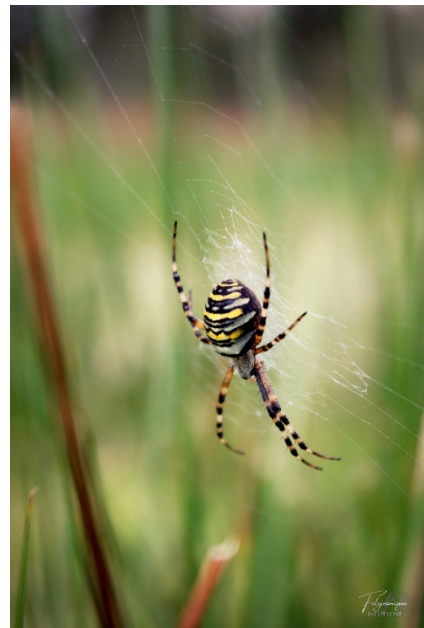
Dit rapport is geschreven als evaluatie van de pilot en om een advies te geven over de aanpak om naar ecologisch bermbeheer toe te werken. De evaluatie is uitgevoerd aan de hand van een steekproefsgewijze inventarisatie van de pilotbermen in de zomer van 2024. De resultaten van deze inventarisatie zijn als bijlage toegevoegd in een apart document: 'Inventarisatie 2024 Pilot ecologische bermen'. Daarnaast wordt uitgelegd welke problemen er zijn geconstateerd bij het ecologisch beheren van de pilotbermen. Ten slotte wordt er een advies gegeven over het beheren van de bermen in Westerwolde, aan de hand van ecologische bermbeheerplannen van andere gemeenten in Nederland, zoals het ecologisch bermbeheerplan van de gemeente Coevorden.

2.0 Waarom ecologische maaibeheer

Om de biodiversiteit in bermen te verhogen, is goed maaibeheer van belang. Bermen kunnen op verschillende manieren beheerd worden, en de frequentie van het maaien heeft hier veel impact op. Als een berm meerdere keren per jaar gemaaid wordt, hebben de planten geen tijd om te bloeien en zaad te vormen. Zaadvorming is essentieel om nieuwe groei van eenjarige planten voor het volgende seizoen te waarborgen. Veel planten worden gebruikt als waardplanten door insecten, die hun eitjes op deze planten afzetten. Als er te vroeg gemaaid wordt, krijgen deze eitjes geen kans om uit te komen, wat effect heeft op de populatie het jaar daarop.

Momenteel worden veel bermen in de gemeente meerdere keren per jaar geklepeld. Bij klepelen wordt het gras in kleine stukjes geslagen door ronddraaiende kettingen. Hierdoor is het lastig om het gras bij elkaar te harken, waardoor er vaak een deel blijft liggen. Dit gras verteert, en de voedingsstoffen die daarbij vrijkomen, verrijken de bodem. Het verrijken van de bodem is echter niet de bedoeling. Soorten die op een voedselrijke en stikstofrijke bodem groeien, zijn onder andere grassen, braam en brandnetel. Door het verschrallen van de bodem wordt de concurrentie met grassen minder, waardoor bloeiende soorten zoals klavers, boterbloem, duizendblad, hondsdrif en brunel meer kans krijgen om zich te ontwikkelen.

Bermen lijken misschien onbenullige strookjes groen, maar ze vormen een verbinding tussen verschillende leefgebieden van dieren en planten in zowel landelijke als stedelijke gebieden. Het zijn lange groene linten in het landschap die losse stukjes natuur en NNN-gebieden (NatuurNetwerkNederland) met elkaar verbinden en migratie van veel verschillende soorten mogelijk maken. De bloeiende planten in de berm trekken talloze insectensoorten aan; deze insecten trekken weer andere dieren aan, zoals spinnen, vogels, zoogdieren en amfibieën. Zo biedt de berm een beschutte leefomgeving voor een groot scala aan kleine dieren. Door de aanwezigheid van deze soorten in landbouwgebieden verbeter je de natuurlijke balans tussen predatoren en plaaginsecten. Vogels zijn bijvoorbeeld een natuurlijke vijand van de eikenprocessierups. Door de aanwezigheid van bloemrijke soorten in de berm zijn er ook meer insecten, die op hun beurt vogels zoals mezen aantrekken. De mezen nemen vervolgens ook de eikenprocessierups op in hun dieet. Daarnaast zijn vliegende bestuivers in landbouwgebieden van essentieel belang voor de bestuiving van gewassen. Zonder bestuiving kunnen er geen zaden of vruchten ontstaan die wij als mensen consumeren.

Naast al deze voordelen is een niet-gemaaide berm ook weerbaarder tegen het steeds extremer wordende klimaat. Door de hogere vegetatie kan er minder warmte bij de bodem komen, waardoor deze koeler blijft en er minder verdamping plaatsvindt. Hierdoor drogen planten minder snel uit en blijft het bodemleven beter intact. Een gezond bodemleven is weer van belang voor een goede water- en luchtdoorlaatbaarheid van de bodem, wat de bodem groeizamer maakt.

Daarnaast dragen mooie bloeiende bermen bij aan de recreatie in de gemeente. Westerwolde heeft van zichzelf al een prachtig landschap. Wanneer deze bermen in de zomer volop bloeien, is dit een prachtige aanvulling op het landschappelijke plaatje. Een groot deel van de recreanten die naar Westerwolde komen, doet dat vanwege de hoge natuurwaarde in de gemeente. De bloeiende bermen, in combinatie met andere aspecten die toeristen aantrekken, zorgen voor een betere economische omloop.

Het aanpassen van het beheer vergt in het begin natuurlijk meer tijd en geld. Er zal opnieuw naar de kwaliteit van elke berm gekeken moeten worden, het personeel moet ingelicht worden over de nieuwe aanpak, en er zullen andere machines aangeschaft moeten worden. Maar op de lange termijn, als de bermen na 5 tot 10 jaar goed verschaald zijn, zullen de kosten van het beheer aanzienlijk minder worden. Dit komt simpelweg omdat de bermen dan minder onderhoud nodig hebben en er minder volume aan maaisel afgevoerd hoeft te worden.

Kortom, er zijn voldoende redenen waarom ecologisch maaibeheer van belang is. De bermen in Westerwolde bieden veel mogelijkheden om de gemeente mooier, groener, beleefbaarder en duurzamer te maken. Ook de weerstand tegen ziekten en plagen en de natuurwaarde nemen hierdoor toe.

3.0 Hoe staat het er nu voor

Zoals eerder genoemd zijn er in 2019 een aantal bermen toegewezen als pilotbermen voor ecologisch maaibeheer. Het doel is dat binnen Westerwolde het hele NNN-gebied ecologisch beheerd gaat worden, en uiteindelijk de hele gemeente. Binnen het NNN-gebied, rond de Ruiten Aa, wordt het geklepelde maaisel wel al enigszins afgevoerd, maar lang niet genoeg om verrijking tegen te gaan. De pilotbermen buiten de NNN werden voorheen niet ecologisch beheerd en zijn gekozen om te kunnen beoordelen wat er gebeurt vanaf een beginpunt. De bedoeling was dat deze pilotbermen gedurende het groeiseizoen minder gemaaid zouden worden. Om de omgeving hier ook bewust van te maken, is bij elk begin van de berm een bord neergezet met de tekst 'verboden te maaien i.v.m. ecologische bermbeheer'. Helaas is geconcludeerd dat er bij bijna alle bermen toch op eigen initiatief door derden gemaaid wordt.

Naast het minder frequent maaien, zou het beleid voor de pilotbermen ook deels aangepast worden. Om de bermen beter te kunnen verschrallen, zou het maaisel beter afgevoerd worden. In de praktijk werden ook deze bermen geklepeld, wat het goed afvoeren van het maaisel erg lastig maakt. Dit is zo goed als mogelijk gedaan door het maaisel bij elkaar te harken en vervolgens met een grijper in een bak te gooien. Het verschrallen is dus niet optimaal gedaan, hierdoor is het effect van de ontwikkeling van de biodiversiteit matig gebleven.

In de zomer van 2024 is een inventarisatie uitgevoerd. Hierbij is gekeken naar de aanwezige plantensoorten, maar ook naar omgevingsfactoren zoals de functie van de weg en of het omliggende gebied agrarisch of stedelijk is. Aan de hand hiervan is bepaald wat de veiligheidsrisico's van de weg en berm zijn: kan een ecologisch niet-gemaaide berm de veiligheid van de weg in gevaar brengen? Daarnaast is er ook gekeken naar de grondsoort, het vochtgehalte, schaduw, en de aangrenzende vegetatie van de berm. Deze factoren hebben invloed op welke soorten er in de berm groeien.

Aangezien dit de eerste inventarisatie is die uitgevoerd is in de pilotbermen, kan deze als nulmeting worden gezien. Er is dus weinig gedocumenteerd vergelijkingsmateriaal ten opzichte van 2019. Als we kijken naar de aanwezige plantensoorten in de bermen, kan gesteld worden dat de bermen momenteel matig voedselrijk zijn. Dit betekent dat de bermen nog veel beter verschaald kunnen worden. De meeste bermen liggen op zandgronden, die van zichzelf voedselarm zijn. Maar op de meeste plekken is grond en mest aangebracht om het geschikt te maken voor landbouwgrond. Aangezien de meeste bermen grenzen aan landbouwpercelen, zullen deze ook verrijkt worden met de voedingsstoffen die van de landbouwpercelen uitspoelen. De bermen kunnen dus nooit volledig verschaald worden vanwege andere omgevingsfactoren, maar door het juiste maaibeleid toe te passen kan het wel aanzienlijk verbeterd worden.

Om meer details te lezen over de staat per pilotberm, en de precieze aanpak van de inventarisatie, is het inventarisatierapport " 'Inventarisatie 2024 Pilot ecologische bermen' toegevoegd.

4.0 Problemen

Tijdens de inventarisatie is opgevallen dat in de periode tussen begin mei en eind juli veel gemeentelijke bermen worden gemaaid, zonder dat de gemeente hiervan op de hoogte is. Er kan geconcludeerd worden dat geen enkele van de pilotbermen ongemaaid is gebleven, ondanks de borden aan het begin van elke berm met de tekst: “Verboden te maaien i.v.m. ecologisch bermbeheer.” Een aantal van de bermen grenst aan schouwpaden van het waterschap. Het waterschap maait deze bermen regelmatig in het jaar om beter bij de watergang te kunnen komen. Helaas maait het waterschap op meerdere plekken heel ruim, waardoor ook een flink gedeelte van de gemeentelijke berm wordt meegemaaid. Verder wordt het maaien waarschijnlijk gedaan door boeren die aangrenzende percelen hebben. In sommige bermen komt aardig wat Jakobs kruiskruid voor; vermoedelijk is dit onder andere de reden dat boeren de bermen alsnog zelf gaan maaien.

5.0 Jakobs kruiskruid

Jakobs kruiskruid is een plant die van oorsprong thuishoort in Nederland, in matig schrale tot schrale graslandvegetaties. De plant kwam vooral voor in de duinen, maar is de laatste jaren ook veel te zien op zandgronden door het hele land. Ook op kleigronden zie je steeds meer Jakobs kruiskruid, vooral op verstoorde bodems of daar waar zand is opgebracht, zoals bij wegen, bermen, industrieterreinen en woonwijken.

De ecologische bijdrage van de plant is hoog. Het is een zeer waardevolle nectar- en stuifmeelplant waar meer dan 150 Nederlandse insectensoorten gebruik van maken. Maar liefst de helft van de Nederlandse vlindersoorten gebruikt de plant als voedselbron. Negen van deze vlindersoorten staan op de rode lijst en zijn dus kwetsbaar en bedreigd. Daarnaast leeft de sint-jakobsvlinder alleen op Jakobs kruiskruid. De rupsen van deze vlinder eten de bladeren en bloemen volledig op en slaan de giftige stoffen op in hun lichaam, waardoor ze oneetbaar zijn voor hun vijanden.

Jakobs kruiskruid behoort tot de composietenfamilie. Het is een tweejarige plant die pas in het tweede jaar tot bloei komt, tussen juni en oktober. De plant kan in september voor een tweede keer in bloei komen als deze eerder is afgemaaid. Nadat de plant zijn zaden heeft gevormd, sterft hij af.

Vaak wordt gedacht dat het zaad van de plant kilometers ver kan worden gedragen. Dit is niet waar. De pluizen van de zaden kunnen soms honderden meters worden meegevoerd door de wind, maar het zaad valt meestal binnen 25 meter van de plant. Als veilige marge wordt uitgegaan van maximaal 50 meter.

Het zaad kiemt op open, verstoorde zandgronden. Het kan niet kiemen in dicht bemest grasland en ook niet in een veld met een gesloten graszode. Om Jakobs kruiskruid in graslanden te voorkomen, is goed maaibeheer noodzakelijk, waarbij ervoor gezorgd moet worden dat er geen overbegrazing plaatsvindt, wat open plekken in de zode kan veroorzaken.

Jakobs kruiskruid levert geen problemen op zolang het levend is. Jakobs kruiskruid in een paardenweide is dus niet schadelijk. Dieren herkennen de plant als giftig aan de geur en zullen deze niet eten. Bovendien is het eten van de plant in mindere mate niet schadelijk; de gifstoffen worden binnen 48 uur weer uitgescheiden in de urine. Pas bij het regelmatig binnenkrijgen van grotere hoeveelheden kan het zich gaan opstapelen in de lever en schade veroorzaken. Dit gebeurt wanneer de plant in het hooi zit. De plant behoudt zijn gifstoffen in gedroogde vorm, maar dieren herkennen de plant niet meer omdat de geur verdwenen is. Paarden zijn het meest gevoelig voor de gifstof, gevolgd door koeien. Schapen en geiten zijn het minst gevoelig

Vaak wordt gedacht dat de aanraking van Jakobs kruiskruid ook schadelijk is, maar dit is niet het geval. Vergiftiging vindt alleen plaats via het spijsverteringssysteem. In de plant is de stof in niet-giftige vorm aanwezig, pas in de spijsvertering wordt deze omgezet naar een giftige vorm. Er is geen wetenschappelijk bewijs dat deze omzetting ook kan plaatsvinden bij huidcontact. Wel kan er een allergische reactie ontstaan bij aanraking van de plant; dit wordt echter veroorzaakt door een andere stof. Dit stofje bevindt zich in alle leden van de paardenbloemenfamilie en kan dus ook optreden bij het aanraken van andere planten binnen deze familie.

De bestrijding van Jakobs kruiskruid is niet overal nodig. Op plekken waar hij binnen 50 meter afstand van hooiland staat, is het verstandig de plant weg te halen. Dit kan bij weinig planten met de hand gebeuren. Bij meer exemplaren is intensiever maaibeheer aan te raden. Als er tweemaal per jaar gemaaid wordt, kan voorkomen worden dat de plant zaad gaat vormen. De eerste ronde kan het beste na half juli plaatsvinden, wanneer de plant tot bloei komt. De tweede ronde kan aan het einde van augustus plaatsvinden, wanneer de hergroei van de plant begint te bloeien. Op deze manier zal de plant afnemen en uiteindelijk verdwijnen. Daarnaast is het belangrijk om goed om te gaan met weilanden die begraasd worden. Overbegrazing en het stuklopen van de graszode moeten zoveel mogelijk worden voorkomen. Tevens is dit ook belangrijk om de bodem van goede kwaliteit te houden.

6.0 Advies over aanpak ecologische bermbeheer

De meeste bermen worden momenteel beheerd met de focus op verkeersveiligheid en uitwijkmogelijkheden, wat natuurlijk de belangrijkste functies van de berm zijn. Maar naast dat kan er ook veel meer gekeken worden naar de ecologische waarde van de bermen.

Ten eerste is het belangrijk om te werken met voornamelijk inheemse plantensoorten. De levenscyclus van de in Nederland voorkomende insectensoorten is namelijk afgestemd op de hier van nature voorkomende plantensoorten. Alle inheemse planten bieden op het juiste tijdstip voedsel en nestgelegenheid. Daarnaast trekken ze ook de meeste andere diersoorten aan, zoals kleine zoogdieren, amfibieën en vogels. Soms worden er ook mengsels met exoten en cultivars (gekweekte soorten uit het buitenland) ingezaaid. Deze soorten ogen bloemrijk en mooi, maar het is gebleken dat ze bijna geen ecologische waarde hebben ten opzichte van inheemse soorten.

Bij het starten van ecologisch bermbeheer kan het enkele jaren duren voordat er veranderingen in de vegetatie te zien zijn en de bermen bloemrijker worden. Dit is afhankelijk van de mate van verschraving van de berm, de maaigeschiedenis en de opgebouwde voedselrijkdom. Het proces van herstel naar inheemse bloemrijke soorten kan grofweg in twee fases worden opgedeeld. De eerste fase van het ecologisch beheer van de bermen richt zich vooral op het verminderen van stikstofminnende planten zoals braam, brandnetel en grassen. Dit zijn vaak ook de hooggroeiende soorten. Wanneer deze verdwijnen, komt er meer licht en ruimte vrij voor de kruidachtige en bloemrijke soorten. De tweede fase is gericht op het vestigen van nieuwe plantensoorten. Het kan vrij lang duren voordat nieuwe soorten zich gaan vestigen. Hierbij kan

de natuur een handje geholpen worden door het inzaaien van gebiedseigen zadenmengsels. Aangezien de bermen in de gemeente Westerwolde al vrij rijk aan soorten zijn, is dit op de meeste plekken niet nodig, omdat de zaden van gebiedseigen soorten nog aanwezig zijn in de bodem. Zodra de stikstofminnende planten minder de overhand hebben en er licht en ruimte vrij komt, zullen deze zaden vanzelf ontkiemen. Dit proces kan wel 5 tot 10 jaar duren, maar het eindresultaat zal een berm zijn met een lagere vegetatie die veel bloemrijker is.

De manier van maaien is ook van belang om zoveel mogelijk insecten en andere diersoorten te sparen. Daarom is het belangrijk om te werken met bijvoorbeeld wildredders en niet met te hoge snelheid te maaien. Zo krijgen kleine zoogdieren zoals muizen en amfibieën zoals kikkers de tijd om weg te vluchten. Ook is het van belang om niet onnodig zware machines te gebruiken. Zo voorkom je bodemverdichting en blijft het bodemleven beter intact. Daarnaast is het wenselijk om minimaal 10 cm boven de grond te maaien. Zo blijven de rozetten van de planten intact en herstellen de planten beter en sneller na een maaibeurt.

In het begin van het proces is het van belang dat zoveel mogelijk organisch materiaal uit de berm wordt afgevoerd. Daarom vinden er dan nog twee maairondes plaats: de eerste halverwege juni tot halverwege juli en de tweede halverwege september tot halverwege oktober. Het maaisel moet 3 tot 5 dagen blijven liggen, zodat de aanwezige insecten de tijd hebben om uit het maaisel te komen en zaden kunnen narijpen en op de bodem vallen. Bij voorkeur wordt er bij droog weer gemaaid; dit is beter voor de bodem en zorgt ervoor dat zaden gemakkelijker van de planten afvallen. Bij nat weer blijven de zaden sneller kleven aan de maaimachines. Er zou ook niet gemaaid moeten worden bij extreem droog weer. Veel plantensoorten lopen schade op als ze tijdens droogte te kort gemaaid worden; in het ergste geval kunnen ze hierdoor afsterven. Het voordeel van droog weer is dat de vegetatie niet hard groeit en maaien waarschijnlijk minder vaak nodig is.

Als de berm verder gevorderd is in het ecologische beheer en de stikstofminnende planten aanzienlijk minder zijn geworden, terwijl de vegetatie kruidachtiger en bloemrijker wordt, is het belangrijk om de twee maairondes langzaam op te schuiven naar later in het jaar. Verschraling is dan minder hard nodig, en het is belangrijk om de zaadvorming van de kruidachtige soorten de tijd te geven. Uiteindelijk is dan nog maar één maaironde laat in het jaar rond september nodig. Voor de verkeersveiligheid is het natuurlijk wel belangrijk om de eerste meter berm vanaf de weg kort te houden en regelmatig te maaien. Hiermee voorkom je dat planten over de weg heen gaan hangen en dat weggebruikers hier last van ondervinden.

De meeste bermen in Westerwolde zullen nooit volledig verschraald worden. Wel zal de vegetatie er lager, bloemrijker en minder intensief in onderhoud zijn. Veel bermen bestaan voor een groot deel uit veengrond, waar een laagje zand op is gestort voor de weg en berm. Dit is van zichzelf een voedselrijke bodemsoort die door verschraling niet automatisch minder voedselrijk wordt. Ondanks dat, zal ander beheer wel een verandering in vegetatie veroorzaken, zal er minder maaiselvolumen uit de berm komen en zullen de kosten afnemen. Om goed in kaart te brengen wat de veranderingen in de berm zijn, zowel qua plantensoorten als gewicht aan maaisel, is jaarlijkse monitoring van belang.

7.0 Conclusie

Aangezien de afname van biodiversiteit ook in Westerwolde een probleem is, is het voor de gemeente een belangrijke stap om toe te werken naar een ecologisch maaibeleid voor de bermen. De bermen zijn namelijk belangrijke verbindingzones in een landschap met veel landbouw. Het huidige maaibeheer bestaat uit het klepelen van de bermen, waarna het maaisel blijft liggen. Hierdoor verrijken de bermen en krijgen bloemrijke planten minder kans om te groeien, omdat grassen de overhand houden. In het beheer zou het standaard moeten zijn om het maaisel in elke berm af te voeren; dit gebeurt momenteel alleen bij de bermen in het NNN-gebied en bij de pilotbermen. Aangezien het moeilijk is om het gras na het klepelen bij elkaar te schrapen; omdat het door de machine in kleine stukken is geslagen, is het van belang om met andere maai-apparatuur te werken.

Wanneer door goed beheer een betere bermkwaliteit is bereikt, die soortenrijker en bloemrijker is, zou het zonde zijn als dit vervolgens door niet goed doordachte werkzaamheden teniet wordt gedaan. Daarom is het belangrijk om werkzaamheden die impact kunnen hebben op de bermen goed af te stemmen. Hierbij moet de bewustwording van betrokkenen over de ecologische meerwaarde van de

bermen worden vergroot. Dit kan betrekking hebben op werkzaamheden die voor de weg moeten worden uitgevoerd, maar ook op omwonenden of boeren die op eigen initiatief de bermen willen maaien. Daarnaast moet er aandacht zijn voor gedeelde bermen met het waterschap, wiens maaibeleid anders en regelmatig is. Voor de aannemers die werkzaamheden voor de gemeente uitvoeren, kunnen vooraf afspraken worden gemaakt. Boeren en omwonenden kunnen worden geïnformeerd via voorlichtingsavonden, informatiepanelen en advertenties. Ten slotte kan de gemeente in gesprek gaan met het waterschap om afspraken te maken over maaierwerkzaamheden bij gedeelde bermen.

Daarnaast is het noodzakelijk dat het eigen personeel van de gemeente op de hoogte wordt gesteld van het belang van ecologisch maaibeheer. Dit kan gebeuren door de buitendienst, die verantwoordelijk is voor het maaien in de gemeente, goed te informeren. Het is belangrijk om niet meer te maaien dan nodig is, en bijvoorbeeld de 1 meter brede stroken langs wegen te respecteren en deze niet ruimer te maaien. Wellicht kan er ook inbreng van de wethouder worden gevraagd om het belang van het aanpassen van het maaibeheer te onderbouwen. Op deze manier kan worden aangetoond dat de gemeente dit als een serieus streven heeft.

Er zou dus een ecologisch maaibeheer opgesteld moeten worden. Dit is al door veel andere gemeenten in Nederland gedaan, waardoor ideeën kunnen worden opgedaan voor

Westerwolde. Er zijn ook veel adviesbureaus die kunnen helpen bij het opstellen van een ecologisch maaibeheer. Wanneer de bermen na een aantal jaar eenmaal verschaald zijn, is er minder onderhoud nodig. Hierdoor gaan de kosten voor het beheren van de bermen ook omlaag. Daarnaast is het van belang dat de bermen worden gemonitord, zodat veranderingen in de vegetatie bij het aanpassen van het maaibeleid in kaart kunnen worden gebracht. Op deze manier wordt inzichtelijk wat de effecten in de loop der jaren zijn. Er zou één keer per jaar of om het jaar een inventarisatie moeten plaatsvinden om een goed beeld te krijgen. Hierbij moet gewerkt worden met dezelfde methoden en op dezelfde plekken als in de zomer van 2024. Bij voorkeur gebeurt dit met vaste personen, zodat veranderingen sneller opgemerkt worden.

Gebruikte bronnen:

<https://www.floron.nl/nectarindex>

<https://www.jakobskruiskruid.com/>

<https://fotojeanique.com/>